

Talking in and out of place

Citation for published version (APA):

Thissen, L. C. S. (2018). *Talking in and out of place: ethnographic reflections on language, place, and (un)belonging in Limburg, the Netherlands*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Maastricht University. <https://doi.org/10.26481/dis.20180111lt>

Document status and date:

Published: 01/01/2018

DOI:

[10.26481/dis.20180111lt](https://doi.org/10.26481/dis.20180111lt)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Nederlandse samenvatting

Talking In and Out of Place onderzoekt de manieren waarop mensen taal gebruiken om, in interactie met anderen, betekenis te geven aan de wereld om hen heen. Dergelijke kwesties lijken steeds belangrijker te worden in een wereld die constant in beweging is en waar mensen zich dagelijks dienen te verhouden tot en worden geconfronteerd met meertaligheid, culturele diversiteit en gevoelens van in- en uitsluiting.

Om deze kwesties te onderzoeken heb ik etnografisch veldwerk verricht in de stad Roermond in Limburg. Deze Nederlandse provincie in het zuidoosten van het land wordt vaak gezien en verbeeld, zowel door inwoners van Limburg als door mensen daarbuiten, als een provincie met een sterke regionale identiteit gebaseerd op tradities en dialecten die als lokaal en regionaal worden ervaren. Hierdoor en door de relatief recente aansluiting van Limburg tot de Nederlandse natiestaat in 1867 kent deze provincie verschillende machtsdynamieken tussen centrum en periferie. Deze machtsdynamieken zijn interessant voor dit onderzoek dat de rol van taalpraktijken in betekenisgeving aan plekken en sociale relaties onder de loep neemt.

Roermond is een stad gelegen in Midden-Limburg met de meeste culturele en talige diversiteit vóór steden als Maastricht (de hoofdstad gelegen in het zuiden van Limburg) en Venlo (gelegen in Noord-Limburg). Binnen Roermond heb ik onderzoek gedaan op drie plekken: bij carnavalsvereniging De Katers uit de voormalige gemeente Maasniel, op het Munsterplein in de Roermondse binnenstad en in de kleinschalige supermarkt Dost Market in de wijk De Donderberg. Deze drie locaties zijn bewust gekozen om de centrale onderzoeksvraag – hoe mensen taal gebruiken om betekenis te geven aan de wereld om hen heen – vanuit verschillende perspectieven te benaderen.

Door participerende observatie en etnografische zelfreflectie, beschreven in Hoofdstuk 2, heb ik in deze drie locaties gekeken hoe mensen zich plekken toe-eigenen door bepaalde talige en culturele praktijken te verbinden aan deze plekken en de interacties aldaar. De veldwerkervaringen en –inzichten ter plaatse hebben mij in de richting van vier ‘attenderende begrippen’ (*sensitizing concepts*) geduwd: dynamieken van centrum-periferie, processen van plektoe-eigening (*place-making processes*), de politiek van er wel of niet bijhoren (*politics of (un)belonging*) en ‘buitenlandsheid’ (*foreignness*). Deze concepten zijn empirisch geïnformeerd, leidend in het beschrijven, duiden en analyseren van de bestudeerde sociale realiteiten en ondersteunend in het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag. De drie delen van dit proefschrift geven een gedetailleerde beschrijving van deze plekken en analyseren interacties tussen en met verschillende personen die hebben plaatsgevonden tijdens het veldwerk.

Deel I sleurt de lezer mee in een polonaise bij carnavalsvereniging De Katers uit Maasniel. Tijdens carnaval wordt de sterk beleefde regionale identiteit van Limburg gevierd en worden dialecten veelvuldig gebruikt. Bovendien is het de periode waarin carnavalsverenigingen verwickeld raken in een carnavaleske en speelse rivaliteit in toespraken en activiteiten tijdens carnavalsrecepties. Hoofdstuk 3 beargumenteert waarom de viering van carnaval binnen carnavalsverenigingen in Limburg een interessante context voor onderzoek biedt. De specifieke keuze voor carnavalsvereniging De Katers voor het veldwerk wordt toegelicht in Hoofdstuk 4. Maasniel kent een tumultueuze geschiedenis: deze voormalig onafhankelijke gemeente, waaraan De Katers verbonden zijn, werd geannexeerd – zoals leden van De Katers het noemen – in 1959 door de stad Roermond. Die

historische gebeurtenis ligt tot op de dag van vandaag aan de basis van het motto van De Katers: *Neel blief Neel* (Maasniel blijft Maasniel). De veldwerkervaringen, participerende observaties en gesprekken met leden van De Katers schetsen in Deel I hoe leden van de vereniging zich Maasniel als plek toe-eigenen door haar identiteit als voormalige gemeente voortdurend te benadrukken en te herhalen. Zij bewerkstelligen dit voornamelijk door processen van *place-making* waarin het gebruik van symbolen, zoals kleding en standbeelden, en dialect centraal staan (Hoofdstuk 4). Bovendien reproduceren de carnavalspraktijken bij De Katers niet enkel het stereotype beeld waarin de provincie Limburg onlosmakelijk verbonden wordt met carnaval, dialectgebruik en vaststaande ideeën over wat Limburgsheid inhoudt. Het bestudeerde prinsuitroepen evenement in Hoofdstuk 5, waarin de vieringen van Sinterklaas en carnaval tegelijkertijd plaatsvinden, bewijst dat dialect niet de enige belangrijke gesproken variant is binnen carnavalspraktijken en dat carnavalsvieringen zeer gelaagd kunnen zijn. Zo worden er tijdens het evenement ook lokale en kleinschaliger centrum-periferie dynamieken naar voren gebracht die complexer zijn dan de alomtegenwoordige Limburg versus 'Holland' dynamiek. De hoofdstukken over De Katers tonen aan dat carnavalspraktijken kunnen refereren aan verschillende centrum-periferie dynamieken tussen Limburg en 'Holland', tussen Maasniel en Roermond, tussen het centrum van Maasniel en andere gebieden in Maasniel en tussen De Katers en andere carnavalsverenigingen. De discussie tussen de carnavalsvorst en de nationale figuur Sinterklaas demonstreert daarnaast hoe taalpraktijken deze dominante machtsverhoudingen kunnen uitdagen, omverwerpen en kantelen. Ik betoog dat deze complexe centrum-periferie dynamieken van betekenis zijn voor *place-making* praktijken bij De Katers die blootleggen wie er gezien wordt als 'één van ons' (*in place*) of als buitenstaander (*out of place*).

Deel II laat de lezer plaatsnemen naast twee mannen op een zonnige zomerdag op een bankje op het Munsterplein in de binnenstad van Roermond. Hoofdstuk 6 bestudeert hoe deze mannen, in interactie met elkaar en met mij, zich Limburg en Roermond toe-eigenen als plekken waarin zij buitenstaanders zijn (*out of place*). De analyses van hun taal- en cultuurpraktijken onthullen echter meer ambivalente gevoelens van er wel en niet bijhoren (*belonging en unbelonging*). Deze gevoelens, die sterk afhankelijk zijn van de context, suggereren dat beide mannen onderlinge verbondenheid voelen op basis van hun gedeelde gevoel er niet bij te horen in Limburg en Roermond. Dit fenomeen noem ik *belonging through unbelonging*. De interactie en analyse benadrukken duidelijk de waarde van etnografisch onderzoek en zelfreflectie, omdat mijn eigen aanwezigheid tijdens de interactie mij in staat stelt te onderzoeken hoe de mannen mijn uiterlijk interpreteren en welk effect dit heeft op onze discussie over wie er wel of niet bij hoort in Limburg en Roermond (*politics of (un)belonging*).

In **Deel III** lokt de geur van versgebakken Turks brood de lezer naar binnen bij Dost Market, een kleine supermarkt in de wijk De Donderberg in het oosten van Roermond. De Donderberg, beschreven in Hoofdstuk 7, wordt doorgaans gezien als een diverse wijk waar mensen met verschillende culturele en talige achtergronden wonen, werken en leven. Deze mensen komen elkaar tegen bij Dost Market wanneer zij hun dagelijkse boodschappen doen. Daarbij gebruiken ze talige vormen die geassocieerd kunnen worden met verschillende talen. Observaties, veldwerkervaringen en zelfreflectie binnen Dost Market hebben mij in Hoofdstuk 8 geïnspireerd tot het ontwikkelen van het analytische concept 'buitenlandsheid' (*foreignness*) om grip te krijgen op de paradoxale vormen van erbij horen door er niet bij te horen (*belonging through unbelonging*). *Foreignness* helpt, met andere

woorden, duiding te geven aan de inspanningen die mensen doen om een gedeeld gevoel van 'anders-zijn' binnen een bepaalde plek vast te stellen en op basis daarvan een relatie met elkaar te bouwen. Daarnaast maakt de analyse van het talige landschap (*linguistic landscape*) in Hoofdstuk 8 duidelijk hoe werknemers en klanten van Dost Market verschillende talige vormen gebruiken in schrift en interacties waarmee er betekenis wordt gegeven aan deze plek als geheel. Deze taalpraktijken onthullen hoe werknemers en klanten in Dost Market zich identificeren en hoe zij uiting geven aan verschillende gevoelens van er wel of niet bij horen, gevoelens die sterk afhankelijk zijn van de context en situatie van de interacties. De analyse van de interactie tussen de eigenaar en zijn klanten in Hoofdstuk 9 markeert, tot slot, hoe mensen gebruiken maken van talige vormen om gevoelens van er wel of niet bijhoren te claimen, legitimeren en uit te dagen. Gevoelens die dynamisch en zelfs tegenstrijdig blijken te zijn.

De drie onderzoekscasussen delen een aantal overeenkomsten, ondanks dat ze alle drie hun specifieke inzichten geven en ze alle drie verschillende kwesties en problematieken aan het daglicht brengen. Geconcludeerd kan worden dat de drie casussen bijdragen aan een beter begrip van taalpraktijken, betekenisgeving aan plekken, gevoelens van er wel of niet bij horen, sociale en centrum-periferie relaties. Dit zijn concepten die centraal bleken in alle hoofdstukken. In dit proefschrift heb ik, op basis van mijn empirisch materiaal, vier conclusies aangedragen die verklaren hoe mensen betekenis geven aan de plekken om hen heen en de mensen waarmee zij contact hebben.

De eerste conclusie stelt dat, in tegenstelling tot hardnekkige taalideologieën, taalpraktijken niet voorspeld kunnen worden op basis van de achtergronden van sprekers. Zo hoeft, bijvoorbeeld, het feit dat een persoon (of zijn/haar ouders) niet in Limburg is geboren en getogen of een uiterlijk heeft dat doorgaans niet herkend wordt als Nederlands of Limburgs niet automatisch te betekenen dat deze persoon geen dialect spreekt en/of verstaat. Mensen spreken nooit een 'hele' taal, maar gebruiken taal als bron om talige elementen uit te selecteren afhankelijk van de plek waarin zij zich bevinden. Zij creëren op deze wijze een voortdurend veranderend talig repertoire. Bovendien laten de onderzoekscasussen zien dat er een groot verschil kan bestaan tussen wat mensen geloven en zeggen dat ze doen (taalideologie) en wat ze in werkelijkheid doen (taalpraktijk). Zo begroet de mede-eigenaar van de supermarkt veel klanten dagelijks in het dialect, terwijl diezelfde mede-eigenaar beweert dat het voor hem "als Turk" raar is om dialect te spreken.

De tweede conclusie van dit proefschrift betoogt dat processen van plektoe-eigening (*place-making processes*) uiting geven aan ideeën over wie en welk gedrag er wel of niet bij mag horen in een bepaalde plek. Taalpraktijken geven, naast rituelen en symbolen, deze processen mede vorm, waarin mensen zich talig verbinden met of distantiëren van anderen. Door het gebruik van talige en culturele middelen zijn mensen in staat om fysieke ruimtes te transformeren naar sociale plekken. Zo bestond binnen carnavalsvereniging De Katers de ongeschreven norm dat er tijdens activiteiten alleen dialect gebruikt wordt en dat het gebruik van Nederlands als *out of place* wordt beschouwd, terwijl het gebruik van meertalige repertoires als normaal wordt beschouwd binnen Dost Market.

De derde conclusie geeft inzicht in de manier waarop machtsdynamieken van centrum en periferie zich manifesteren in het dagelijks leven. Centrum-periferie dynamieken worden op verschillende niveaus gereproduceerd in steeds kleiner wordende dynamieken; de tegenstelling Limburg versus 'Holland' wordt op regionaal niveau bijvoorbeeld Roermond versus Maastricht en op lokaal niveau Roermond versus Maasniel. In dit

proefschrift toon ik aan dat zogenaamde perifere gebieden, zoals Limburg, geen talig en cultureel homogeen geheel zijn waar mensen in harmonie met elkaar samenleven en waar geen meertaligheid en culturele diversiteit bestaat. Elke onderzoekscasus demonstreert de complexiteit van dagelijkse situaties in een vermeend perifeer gebied als Limburg.

Tot slot stelt de vierde conclusie dat erbij horen door er niet bij te horen (*belonging through unbelonging*) door iedereen ervaren kan worden. Erbij horen (*belonging*) gaat altijd gepaard met er niet bijhoren (*unbelonging*), simpelweg om het feit dat wanneer een groep stelt bij elkaar te horen, ze daarbij inherent anderen uitsluit. De mensen die worden uitgesloten kunnen op hun beurt weer een onderling gevoel van erbij horen door er niet bij te horen ontwikkelen op basis van hun gedeelde 'andersheid'. In dit proefschrift heb ik het concept 'buitenlandsheid' (*foreignness*) aangedragen om de behoefte te begrijpen die mensen hebben om hun gedeelde 'andersheid' vast te stellen en op basis daarvan verbondenheid te ontwikkelen. Ondanks dat het concept in eerste instantie is gebaseerd op ervaringen en observaties in de supermarkt waar werknemers en klanten voortdurend op zoek zijn naar hun gedeelde 'andersheid' op basis van taal, herkomst en religie, blijkt 'buitenlandsheid' naadloos toegepast te kunnen worden op de andere onderzoekscasussen. Zo kon Limburg enkel en alleen haar regionale identiteit ontwikkelen op basis van haar gedeelde 'buitenlandsheid' binnen 'Holland'; carnavalsvereniging De Katers vindt haar bestaansrecht voornamelijk in de 'buitenlandsheid' van Maasniel binnen Roermond; en de twee mannen op het bankje lijken bij elkaar te horen door hun gedeelde 'buitenlandsheid' binnen Limburg. Zo concludeer ik dat 'buitenlandsheid' een gevoel is dat ervaren kan worden op elk tijdstip, in elke plek en, belangrijker nog, door iedereen, ongeacht iemands (zelf-)toegeschreven achtergrond. Dit betekent dat ook zij die als 'autochtonen' worden bestempeld in het publieke discours zich 'anders' of 'buitenlands' (*foreign*) kunnen voelen afhankelijk van de context en de talige en culturele praktijken die verbonden worden aan een bepaalde plek. De onderzoekscasussen demonstreren dat gevoelens van 'buitenlandsheid' dynamisch en meervoudig zijn: een individu kan zich op een bepaald moment met een plek identificeren terwijl datzelfde individu zich er niet bij hoort voelen op een ander moment.

Talking In and Out of Place tracht bij te dragen aan het begrip over hoe we met elkaar omgaan in hedendaagse samenlevingen die sterk worden beïnvloed door mondialiseringsprocessen. Zoals ik verder zal uitdiepen in het valorisatie addendum, ben ik van mening dat de studie van taalpraktijken onmisbaar is om inzicht te krijgen in de manieren waarop mensen zich plekken toe-eigenen en gevoelens van er wel en niet bij horen vormen in dagelijkse interacties. Deze inzichten informeren ons over sociale relaties en de ideeën en percepties die mensen hebben in huidige samenlevingen. Dit zijn inzichten die, in mijn ogen, als thermometer voor sociale cohesie en maatschappelijk welzijn kunnen dienen. Hoewel nationale en regionale instituties, zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek en nationaal, provinciaal en lokaal bestuur, veelal vertrouwen op inzichten op basis van enquêtes die mensen, hun (taal)praktijken en gevoelens van in- en uitsluiting in hokjes plaatsen, stelt dit proefschrift dat er meer oog zou moeten zijn voor de talige en culturele praktijken van mensen binnen de alledaagse plekken waarin zij zich begeven. Alleen door middel van een dergelijke etnografische methode is het mogelijk inzicht te vergaren in de manieren waarop huidige samenlevingen zich continue hervormen waarbij taal de sleutelrol speelt in de beleefde gevoelens van in- en uitsluiting binnen verschillende plekken. Oftewel, de manieren waarop mensen anderen en zichzelf zeggen er wel of niet bij te horen: *Talking In and Out of Place*.